

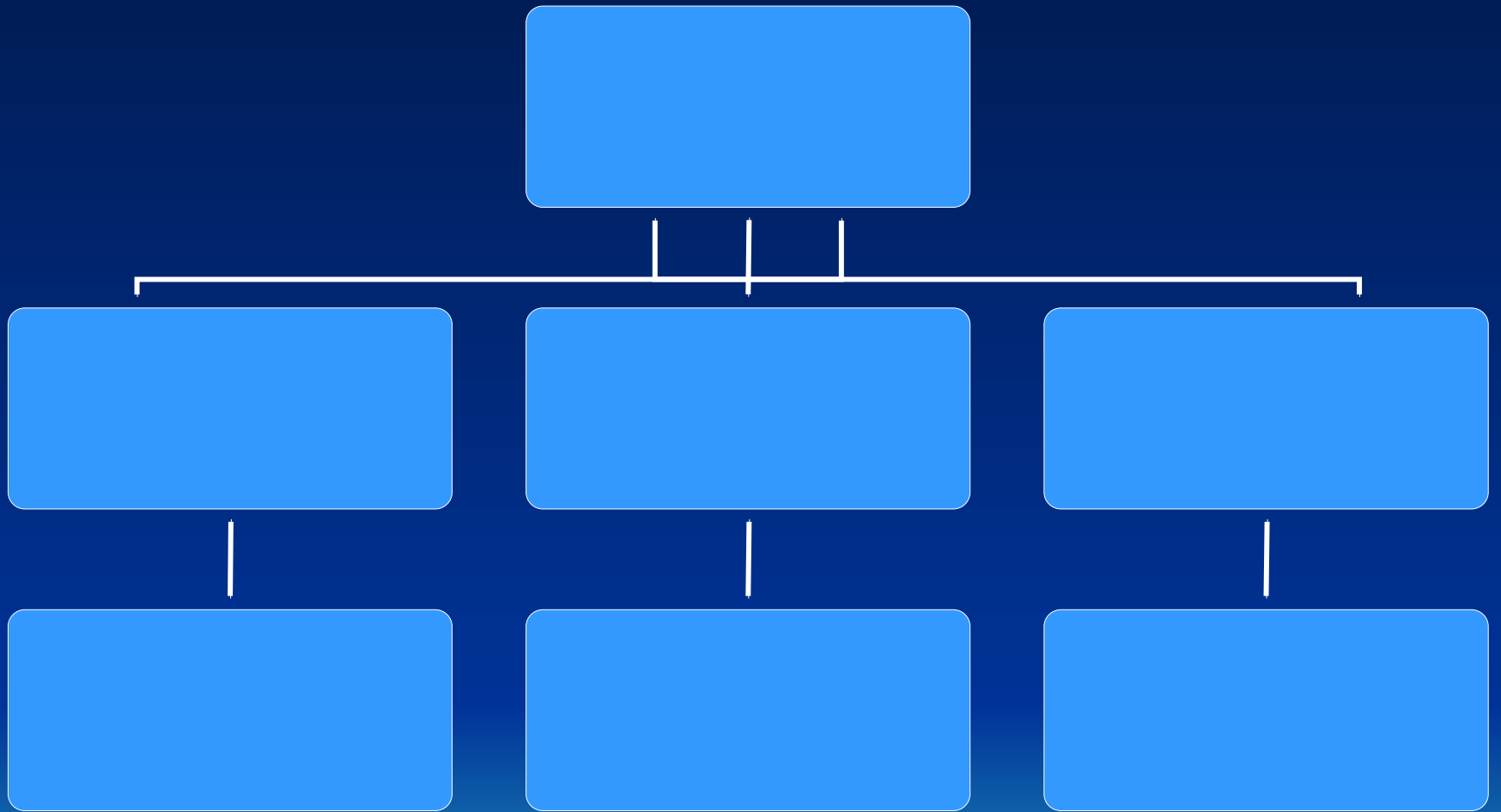
ŠEGE IN NAVADE V ALPSKEM SVETU

KAJ SO ŠEGE IN NAVADE?

- Šege in navade so sestavni del družbene kulture
- Šege so tesno povezane z ljudmi in naravo, so del kulturne dediščine in imajo simboličen pomen.
- Navade so del človekovega življenja. To so dejanja, ki jih ponavljamo in so del našega vedenja. Navade se privzgojijo.

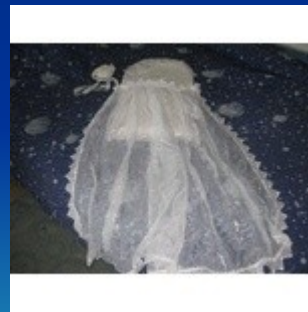

ŽIVLJENJSKE ALI DRUŽBENE ŠEGE IN OBIČAJI

- OB ROJSTVU -

Predvsem s krstom je povezano več šeg:

- Krstno oblačilo mora biti iz bele tkanine, otroka pa se pokrije s čipkastim prtom .
- Če otrok pri krstu joka, pomeni, da bo zdrav vesel in bo dolgo živel.
- Včasih je bila navada, da je prvorojenec vedno dobil ime po očetu ali materi, kar pa je dandanes zelo redko.
- Gorenjska zibelka je bila včasih med najvažnejšimi predmeti nevestine bale, bila je poslikana in izrezljana.

- OB POROKI -

- Priprave – danes se je ohranila dekliščina (nevesta povabi svoje prijateljice) in fantovščina (ženin povabi svoje prijatelje).
- Šranga – ko se ženin in nevesta peljeta k poroki v nevestini vasi vaški fantje postavijo šrango ali oviro, ženin mora plačati za nevesto.

- OB SMRTI -

- V hiši, kjer je mrlič ponavadi ustavijo uro, obrnejo ogledalo, odprejo okna.
- Ljudje pridejo kropit in navada je da bedijo celo noč.
- Na pokopališču pojejo žalostne pesmi in po pogrebnem obredu vsak vrže zemljo ali nagelj v jamo.

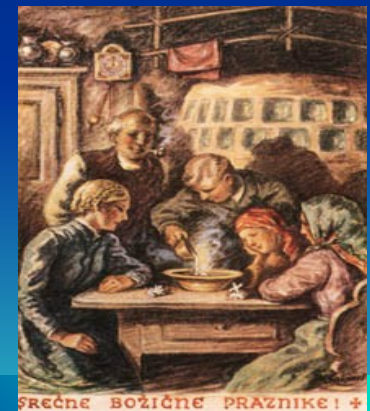
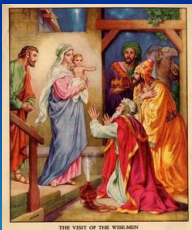
LETNE ALI KOLEDARSKE ŠEGE IN OBIČAJI

- OB BOŽIČU -

- Na sveti večer (24. dec.) ljudje postavljajo jaslice in božično drevesce. To je predvsem družinski praznik, ko družina skupaj moli, poje božične pesmi in gre k polnočnici.

- Gospodar pokadi hišo (z ognjem, ki mu doda kadilo) in jo pokropi z blagoslovljeno vodo.

- Darove nosi Božiček, simbolični starček, ki obdaruje otroke.

- V sveti noči mora v vsaki hiši goreti vsaj ena luč.
- Na sam božič velja, da se ne hodi po obiskih, ampak se na slavnostnem kosilu zbere vsa družina.

- V božičnem času domove obiskujejo koledniki, ki pojejo koledniške pesmi, zaželijo srečo in zdravja v prihajajočem letu in nato dobijo darove.

- PUST -

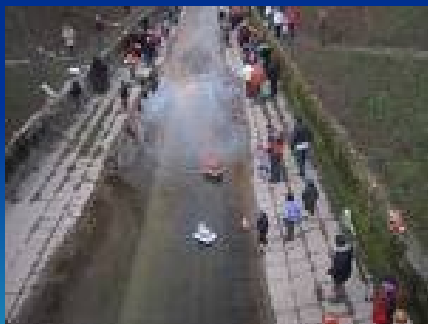
- Šemljenje je eden najstarejših ljudskih običajev. Ljudje se šemijo, da bi pregnali zimo in prebudili naravo.

- Obisk pustnih šem prinaša srečo in dobro letino, zato jih je potrebno obdarovati. Najpogostejše darilo je denar, ponekod pa dajo tudi krofe.
- Pustne šeme nastopajo ponavadi v skupini, nič ne govorijo in skrbijo za ropot, plešejo in poskakujejo.

- GREGORJEVO – 12. marec -

- Na Gregorjevo se “ ptički ženijo “ in naznanja pomlad.
- Šega se je brez prekinitve ohranila predvsem v Kropi in Tržiču. Na predvečer sv. Gregorja spuščajo barčice s svečo po potokih in rekah.
- To izhaja še iz časov, ko kovačem in čevljarjem ni bilo potrebno delati več ob sveči (ker se dan daljša), zato so “vrgli luč v vodo” .

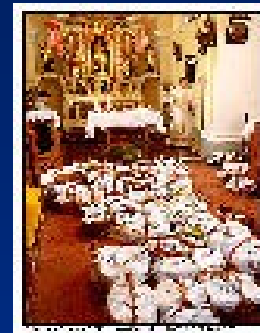
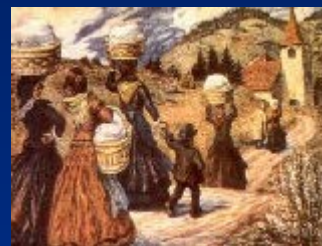
- VELIKONOČNI ČAS -

- Navada je izdelovanje butar iz spomladanskega zelenja, ki jih na cvetno nedeljo nesejo blagoslovit v cerkev.

- Teden pred veliko nočjo se imenuje "veliki teden". Šege tega tedna so povezane s cerkvenimi obredi: blagoslov jedi in ognja, procesija...

- Navada je barvanje jajc (pirhov) in priprava velikonočnih jedi (potica, hren, šunka), ki se jih na veliko soboto nese k blagoslovu (žegnu).

- 1. NOVEMBER -

- Navada je, da 1. novembra obiščemo grobove umrlih sorodnikov, prijateljev in znancev.
- Okrasimo jih s cvetjem in prižgemo sveče.

- Ljudska navada, ki izhaja iz davnih časov je, da 31. oktobra zvečer ljudje postavijo pred vrata in okna izdolbeno bučo s svečo. Buča naj bi obvarovala pred demoni.

ŠEGE IN NAVADE OB DELU

- OB ORANJU, SETVI, ŽETVI IN KOŠNJI -

- Preden kmet zaorje prvo brazdo naredi križ z leskovo vejo, da bi bila njiva bolj rodna.
- Najboljši dan za začetek oranja je ponedeljek, vsekakor pa ne petek (petek-slab začetek).
- Med setvijo je potrebno molčati ali držati v ustih malo prosa.
- Po končanih kmečkih opravilih je navada, da se pripravi slavnostno pojedino "likof".
- Dandanes veliko dela opravijo stroji, zato se je mnogo šeg opustilo.

- PASTIRJEVANJE -

- Ob koncu aprila pastirji v gorskih krajih ženejo živino na planine. Z njimi gredo tudi dekleta “planšarice, ki kuhajo in pripravljajo maslo in sir.
- Pastir poganja živino s tremi leskovimi šibami iz istega grma, da se živina pase skupaj.
- Pri odhodu iz hleva mora živina prestopiti na tla položeno verigo, da se zavaruje pred uroki in nesrečami.

- Odhod živine na planino in povratek z nje je vedno pomenil enega od najimenitnejših dogodkov v teh krajih. Vsako leto prirejajo ob tem dogodku v Bohinju turistično prireditev “Kravji bal”.

- KRAVJI BAL -

- Kravji bal je poklon planšarjem, ki jeseni priženejo trope krav iz bohinjskih planin nazaj v dolino. Je največji bohinjski praznik.
- Planšarji z višje ležečih planin privedejo okrašene trope živine in na ramenih prinesejo »basengo« - vse kar potrebujejo za izdelavo sira in druge stvari, ki so potrebne za življenje na planini.

HVALA ZA POZORNOST !!!

Viri:

- Pavlin, Darko: Slovensko narodno izročilo, 1993
- Zorec, Marjeta: Slovenski prazniki, 2005
- Baš, Angelo: Slovensko ljudsko izročilo, 1980
- Kunaver, Dušica: Slovenske šege ob Božiču in Novem Letu, 2005
- Internetna gradiva (besedila in fotografije)

